

М. Ю. Рубцова // Ефективна економіка. – 2018. – № 7. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6635>.

4. Резнікова Н. В. Проблема реінституціоналізації світової економіки в умовах незалежності: нові виклики глобальному регулюванню / Н.В. Резнікова, О.А. Іващенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 10. – С. 5-10.

5. Martin B. R. R&D Policy Instruments – a Critical Review of What We Do and Don't Know / B. R. Martin // Industry and Innovation. – 2016. – № 23 (2). – P. 157-176.

6. Resende M. F. C. National innovation system and external constraint on growth: theoretical approach and some empirical evidence / M. F. C. Resende, D. A. R. Torres // Brazilian Journal of Political Economy. – 2011. – Vol. 10. – № 23. – P. 217-768.

Сауляк М.Ю.,

*студентка освітнього рівня «магістр»,
спеціальність «Міжнародні економічні відносини»,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

Дуалістична природа інновацій як детермінанти глобальної конкурентоспроможності

Беручи до уваги динамізм процесів розвитку, як в сфері світової економіки, так і загалом, особливо актуальним стає питання отримання або ж утримання конкурентних позицій з метою досягнення вищого рівня добробуту для націй. У широкому сенсі під глобальною конкурентоспроможністю, власне, й розуміють здатність країн забезпечувати високий рівень добробуту своїм громадянам, що, в свою чергу, залежить від того, наскільки продуктивно країна використовує наявні ресурси.

Серед основних факторів, які здійснюють вплив на успішність участі країн у конкурентній боротьбі ще класик політичної економії Д. Рікардо, який вивчав в тому числі вплив нових технологій на платню в добу індустріальної революції, у своїй праці "Початки політичної економії й оподаткування" (1817 р.), а зокрема в теорії відносних (порівняльних) переваг виділяв ефективність виробництва (кількість працівників/витрат, необхідних для виготовлення певної кількості товару), а отже і технологічну озброєність країн.

Його наступник Дж. Мілль у своїй роботі "Принципи політичної економії" (1848 р.) в свою чергу стверджував: "Вартість, за якою країна обмінюється своєю продукцією з іншими країнами залежить від величини та здатності до розширення попиту цих країн на її товар порівняно з попитом на

їхні товари, а також від величини капіталу, що вивільняється з внутрішнього виробництва товарів для власного споживання” (закон інтернаціональної вартості) [1].

Таким чином, основоположну вагу має міжнародний поділ праці, наявність та раціональність використання факторів виробництва в даній країні та у решті тощо. Втім у сьогоденному глобалізованому та інформатизованому суспільстві далеко не останню роль в конкурентоспроможності як цілих країн, так і окремих компаній відіграє інформація у всіх її проявах – від конкретної вчасної поінформованості про ту чи іншу тенденцію до сучасних технологій та інновацій. У цьому випадку останні можуть виступати як самостійною конкурентною перевагою, так і способом для отримання актуальної інформації з різним ступенем конфіденційності та складності.

Актуальність постійного дослідження впливу саме інновацій та технологій та конкурентоспроможність підтверджує й існування щорічного дослідження Світового економічного форуму. На його платформі з 1979 р. відбувається розрахунок Індексу глобальної конкурентоспроможності по різних країнах світу, однією з чотирьох складових якого є інноваційна екосистема, зокрема бізнес-динамізм та здатність до інновацій [2].

Наскільки детермінанти, що формують модель, орієнтовану на фірму, можуть пояснити детермінанти, що формують модель, орієнтовану на країну, залежить від того, настільки потужною є політика в дослідницькій галузі та заохоченні інновацій (як на рівні попиту, так і постачання), що здійснюється як фірмою, так і державою. Те, наскільки детермінанти, що формують модель, орієнтовану на країну, можуть пояснити детермінанти, що формують модель, орієнтовану на фірму, залежить від різниці між країнами в забезпеченні факторами та технологіями, ступеню досконалості інфраструктури, кваліфікації та політики на макрорівні, що задовольняє потреби міжнародної торгівлі та інвестицій [6].

Першим економістом, який детально зайнявся дослідженням інновацій та їх необхідності для економічного розвитку став Й. Шумпетер. Його теорія інновацій базується на тому, що є чотири основних складових будь-якої інновації – нові ринки, нові технології, нові ресурси, новий менеджмент. Саме різні їх комбінації в поєднанні з підприємницькими навичками і є інноваціями. Він стверджував, що такі нові комбінації (інновації) висвітлюють характерні особливості економічного пожвавлення і є необхідним рушієм економічного розвитку (Автор чітко розрізняє поняття економічного зростання та розвитку. Перше – здебільшого екстенсивні зміни в попиті та пропозиції товарів та послуг. Друге – фактично, синонім інновацій, поява абсолютного нового продукту чи послуги). Як результат, країни покращують свої конкурентні позиції за рахунок саме економічного розвитку.

В той час, як більшість класичних і сучасних концепцій схильні стверджувати, що розвиток технологій та інновацій має позитивний вплив на

ефективність виробництва, доступність інформації і знань, а отже і на конкурентоспроможність країни на світовому ринку, члени Римського клубу Г. Макстон і Й. Рандерс вважають, що інновації потрібно блокувати, адже на даному етапі розвитку міжнародних економічних відносин інновації створюються заради інновацій. Іншими словами, це вже не творча руйнація за Й. Шумпетером, а руйнація того, що є достатнім за існуючих реалій господарювання. Крім того, надмірний розвиток та впровадження інновацій, комп'ютерних технологій веде до того, що відбувається підвищення доходів компаній, покращення продуктивності, створення нових можливостей для підприємців, а отже й підвищення рівня безробіття та подальше поглиблення прірви між багатими та бідними. Якщо кількість зайнятих зменшуватиметься, менше податків надходитиме у державну казну. За вищого рівня безробіття люди ще сильніше прагнутимуть добробуту – мети, яка досягається за вищого рівня конкурентоспроможності. Отже, існує ризик того, що ця хвиля роботизації та автоматизації захлисне суспільства багатого світу, ще більше скоротивши середні зарплати, збільшивши соціальне розшарування та розпаливши політичні суперечки, оскільки дуже багато людей опиниться у гонитві за дуже невеликою кількістю робочих місць. Таким чином, конкурентні позиції однієї групи країн укріплюються, а іншої менш численної – слабшають [3].

Ще Д. Рікардо звертав увагу на цей аспект інновацій зазначаючи, що існує ризик падіння зарплати багатьох людей до рівня нижчого, ніж необхідний для виживання. Він усвідомлював, що хоча завдяки новим технологіям відбуватиметься підвищення доходів компаній, доходи працівників від цього страждатимуть. Він зазначав, що загалом нові технології покращують життя всіх людей, частково через те, що вони збільшують продуктивність та зменшують витрати. Так зростають обсяги виробництва. А також сприяють інноваціям та перепідготовці, оскільки ті, хто змушений шукати нову роботу, мають опанувати нові навички, аби знову бути конкурентоспроможними на ринку праці. Але все ж, як зазначав Д. Рікардо: «[Нові технології] можуть підвищити чистий дохід держави, [але] водночас зробити населення зайвим» [4].

Аналізуючи підходи класиків та сучасників можемо дійти висновку, що роль інновацій для економіки та глобальної конкурентоспроможності дуже неоднозначна (див. Рис.1).

Зважаючи на те, що метою глобальної конкурентоспроможності є використання наявних ресурсів для покращення добробуту населення, то логічним стає твердження, що, незважаючи на розшарування суспільства і зростання нерівності, все ж інновації покращують конкурентні позиції окремих країн з високим рівнем розвитку технологій, хоча й не всього населення світу. Необхідною умовою покращення позицій за рахунок інновацій є досить невелика кількість населення, або його старіюча структура (таким чином технологізація виробничих процесів перетворюється з недоліка на перевагу в контексті відсутності достатньої кількості робочої сили) ну і,

звісно, високий рівень технологічного розвитку, аби існувала сама екосистема, в якій могли б створюватись інновації.

Рис. 1: Дуалістичний вплив інновацій на економічні процеси
Джерело: складено автором на основі [2]

Логічним є і той факт, що згідно з світовим рейтингом Global Innovation Index 2018 перші позиції займають саме Швейцарія, Нідерланди, Швеція та Сполучене Королівство – країни старого світу, які є високорозвиненими, але переживають демографічну кризу [5].

Втім, варто розуміти, що нові технології та інновації, незважаючи на те, де і для чого вони були створені, не можуть довгий час функціонувати у вакуумному середовищі. Теорія технологічного розриву М. Познера стверджує, що попри бажання компаній якнайдовше утримувати технологічне лідерство завдяки винайденню нової технології, через певний час (який автор називає імітаційним лагом) інші країни почнуть випускати аналогічний інноваційний продукт вже на своєму національному ринку. Таким чином, наслідки створення інновації варто одразу транслювати на світовий масштаб, усвідомлюючи, що рано чи пізно вони функціонуватимуть у найвіддаленіших куточках планети.

Відтак, постійні інновації стають непосильним тягарем навіть для потужних країн та компаній. Серед варіантів вирішення даної проблеми можемо назвати актуалізацію державно-приватного партнерства, а також надання більшої допомоги по безробіттю та впровадження гарантованого прожиткового доходу для тих, хто цього потребує, завдяки вищому рівню оподаткування. Таким чином, політична більшість могла би зробити так, щоб надходження від роботизації були доступні споживачам, аби підтримати попит та створити економічну базу для нових робочих місць.

В інакшому випадку хвиля нових технологій хоча й стимулюватиме зростання продуктивності тих, хто все ще матиме роботу, після роботизації

усіх можливих процесів існуватиме дуже мало можливостей для подальшого підвищення продуктивності, адже більшість людей буде працювати у нероботизованих сферах обслуговування, культури та послуг з догляду. У цих секторах зростання продуктивності відбувається дуже повільно і часто є небажаним. Як наслідок, у постіндустріальній, построботизованій економіці буде дуже мало можливостей для будь-якого подальшого традиційного економічного зростання, адже зменшуватиметься не лише населення багатьох країн, а й середній ВВП на душу населення буде стояти на місці. В такій стагнаційній ситуації підвищення конкурентоспроможності, як засобу покращення добробуту населення, також буде здійснити дуже важко.

Список використаних джерел:

1. Андрусак Т. Історія політичних та правових вчень [Електронний ресурс] / Т. Андрусак. – Режим доступу: <https://buklib.net/books/30784/>.
2. The Global Competitiveness Report 2018 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf>.
3. Макстон Г. У пошуках добробуту. Керування економічним розвитком для зменшення безробіття, нерівності та змін клімату / Г. Макстон, Й. Рандерс. – К.: Pabulum, 2017. – 320 с.
4. Ricardo D. The works of David Ricardo / D. Ricardo. – London: John Murray, 1876. – 287 с.
5. Global Innovation Index 2018 Report [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.globalinnovationindex.org>.
6. Резнікова Н. Порівняльна та конкурентна переваги в міжнародному бізнесі: теоретико-методологічні підходи до пошуку їхнього синтезу [Електронний ресурс] / Н. Резнікова, М. Рубцова // Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». – 2016. – №8. – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3516/3188

Селюк Д.В.,
*студент освітнього рівня «магістр»,
спеціальність «Менеджмент»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

Проблема співвідношення протекціонізму і свободи торгівлі: теоретичний аспект

На всіх етапах економічного розвитку держави використовують і продовжують здійснювати заходи торгової політики забезпечення балансу між інтересами національних виробників і тенденціями розвитку світового